

Colloques et comptes rendus Colloquia en boekbesprekingen

De Raad voor de Journalistiek: enkele uitspraken, een richtlijn over pers en *privacy* en een eerste Jaarverslag

De Raad voor de Journalistiek die in december 2002 van start ging, heeft in het najaar van 2003 opnieuw enkele opmerkelijke beslissingen genomen (Zie ook A&M 2003/4, 314-315).

Een artikel in *De Morgen* van journalist Douglas De Coninck waarin deze een bij naam genoemd transportbedrijf omschrijft als een firma die beschouwd wordt als een «mantelorganisatie» van het Vlaams Blok, acht de Raad niet in strijd met de basisregels van de journalistieke deontologie. Blijkbaar heeft de journalist zich voor deze omschrijving kunnen steunen op verschillende bronnen, waardoor de Raad van oordeel is dat uit de voorgelegde gegevens niet blijkt dat de journalist onzorgvuldig heeft gehandeld (*beslissing 13 november 2003, M. Montens t. De Morgen en Douglas De Coninck*).

In een beslissing van 12 december 2003 is de Raad van oordeel dat een artikel van dezelfde Douglas De Coninck in *De Morgen* in verband met een zaak van oplichting niet als strijdig kan beschouwd worden met de journalistieke deontologie. Een advocaat beklaagde zich erover dat de journalist in kwestie een vraaggesprek met hem had gepubliceerd, hoewel was overeengekomen dat vooraf inzage van de tekst zou worden verleend en de geïnterviewde in elk geval niet bij naam zou genoemd worden. De Raad is van oordeel dat de gepubliceerde tekst in *De Morgen*

een correcte weergave was van het gesprek tussen klager en de journalist van *De Morgen*. De Raad beklemtoont dat afspraken in verband met de bekendmaking van namen of voorinzage van teksten moeten nageleefd worden door journalisten. Volgens de Raad is onvoldoende aangetoond wat de journalist precies met de klager-advocaat had afgesproken zodat er geen aanleiding is om de journalist terecht te wijzen (*beslissing 11 december 2003, G. Verbellien t. De Morgen en Douglas Deconinck*).

In twee andere beslissingen is de Raad telkens van oordeel dat de krant *Het Laatste Nieuws* in zijn berichtgeving uit de bocht is gegaan. In een artikel van de journalist Hans Fruyt onder de titel «Tien zakenlunches kosten gemeente ruim 2627 EUR» wordt vermeld dat de meeste bonnetjes voor deze zakenlunches werden afgetekend door de gemeentesecretaris. Het artikel werd ook geïllustreerd met een foto van de betrokkene. Als bron werd verwezen naar een gemeenteraadslid van de oppositie. De gemeentesecretaris voert voor de Raad van de Journalistiek aan dat hij door het artikel in opspraak is gebracht en dat de journalist minstens vooraf met hem contact had kunnen nemen. Achteraf, in een nieuw artikel over de zaak, heeft het gemeenteraadslid van de oppositie zijn excuses aangeboden aan de gemeentesecretaris die inderdaad ten onrechte als centrale figuur was aangewezen in de affaire van de vermeende misbruiken bij de zakenlunches. De Raad is van oordeel dat de verdachtmaking van klager zo ernstig is dat hij gehoord had moeten worden alvorens tot pu-

blicatie over te gaan. Het artikel met de excuses van het oppositielid neemt volgens de Raad niet voldoende de verkeerde indruk weg die door het eerste artikel was gewekt (*beslissing 11 december 2003, L. Jolie t. Het Laatste Nieuws en Hans Fruyt*).

Het Laatste Nieuws werd ook in een andere zaak terechtgewezen door de Raad voor de Journalistiek. Naar aanleiding van een tragisch overlijden van een kleuter heeft de journalist Bart Pierreux contact opgenomen met verschillende familieleden, hen uitnodigend om een reactie te geven op de tragische gebeurtenis en met de vraag om een foto te krijgen van het overleden kind, hoewel elk van de familieleden hem duidelijk maakte dat de familie geen contact wou met de pers. De vader van het overleden kind beklaagde zich bij de Raad niet om de inhoud van het artikel dat in de krant is verschenen, maar wel over de methode van nieuwsgaring van de journalist. De Raad verwijst naar artikel 5 van de Code voor journalistieke beginselen van 1982 waarin vermeld is dat journalisten elke ongeoorloofde inmenging in pijn en smart moeten vermijden, tenzij overwegingen in verband met de persvrijheid dit noodzakelijk maken. De Raad is van oordeel dat het herhaaldelijk contacteren van de familie in dit geval niet kon verantwoord worden en dat de mededeling dat de familie geen contact wou met de pers had moeten gerespecteerd worden. Volgens de Raad moet een journalist in beginsel, kort na de gebeurtenissen, het leed van de slachtoffers en hun omgeving respecteren en mag hij hen niet herhaaldelijk lastig vallen (*beslis-*

sing 11 december 2003, J. B. t. Het Laatste Nieuws en B. Pierreux).

Richtlijn pers en slachtoffers

Op 13 november 2003 is door de Raad voor de Journalistiek een richtlijn afgekondigd over de omgang van de pers met slachtoffers. Nadat eerder door de Raad een richtlijn werd afgekondigd in verband met de embargo-problematiek, is vastgesteld dat talrijke klachten werden geformuleerd bij de redacties en achtereenvolgens ook bij de Raad voor Deontologie en bij de Raad voor de Journalistiek door slachtoffers (of hun nabestaanden) van ongevallen, rampspoed of misdrijven. De Raad brengt in de richtlijn van 13 november 2003 een aantal bepalingen ter herinnering uit de Verklaring der plichten van de journalist (1971) en uit de nationale code van journalisten (1982), m.n. betreffende het eerbiedigen van het privéleven en het vermijden van pijn en smarten. De Raad bevestigt deze principes, maar achtte het nodig «om ze aan te vullen met een concrete richtlijn over de omgang van de pers met slachtoffers». Bij de beslissing om bepaalde informatie al dan niet te brengen moet immers rekening worden gehouden met een aantal elementen zoals «de gevoelens van de slachtoffers en hun omgeving alsook de mogelijke nadelige gevolgen die de bekendmaking van identiteitsgegevens kan veroorzaken».

De richtlijn bepaalt:

«De pers houdt steeds rekening met het recht op privacy en met de menselijke waardigheid. Het recht op informatie wordt steeds afgewogen tegen het recht op privacy.

De pers is terughoudend bij het publiceren van namen van identiteitsgegevens en bij het maken en verspreiden van foto's of beelden van slachtoffers van ongevallen, rampspoed of misdrijven.

De bekendheid of de maatschappelijke positie van de slachtoffers, of de maatschappelijke relevantie van de feiten, kunnen de identificatie verantwoorden.

Bij het zoeken naar informatie oefent de pers geen ongepaste druk uit op de slachtoffers of hun omgeving. Zo onthoudt de pers zich van intimidatie en valt ze de betrokken niet aanhoudend lastig.

De pers verslaat intieme, familiale of rouwplechtigheden met respect en houdt daarbij rekening met de wens van de betrokkenen.

Zowel mediadirecties, hoofdredacteurs en eindredacteurs als journalisten hebben de bijzondere plicht te waken over de correcte naleving van de beginselen van de privacy in het algemeen en deze beginselen in het bijzonder».

Aanbevelingen

«Zelfdoding en de pers»

Eind 2003 werden door de Raad van de Journalistiek in samenwerking met het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie gezondheidszorg, de Vlaamse Vereniging voor Journalisten (V.V.J.) de KUL en de UGent een aantal aanbevelingen afgekondigd in verband met de journalistieke berichtgeving over zelfdoding. In een folder onder de titel «Zelfdoding en de pers» wordt aan de redacties gevraagd terzake een redactioneel beleid te ontwikkelen.

Volgende aanbevelingen worden geformuleerd:

- redacties moeten zich afvragen of het echt nodig is om over zelfdoding te berichten. Minder berichten over zelfdoding betekent immers minder gevallen van zelfdoding (risico op imitatiegedrag);

- respecteer de *privacy*, zeker als het gaat over jongeren of mensen met psychische problemen;

- respecteer ook de *privacy* van nabestaanden: respecteer hun wens om met rust gelaten te worden;

- vermijd dramatisering, wees voorzichtig met formuleringen en terughoudend met het gebruik van woorden als zelfmoord, zelfdoding of suïcide in de *headlines*;

- vermijd beschrijvingen: de kans op imitatie is groter als de methode wordt vermeld.

- vermijd positieve bekrachtiging: het idealiseren, verheerlijken of romantiseren van zelfdoding verhoogt het risico op zelfdoding;

- geef het gebeuren een context, laat hulpverleners aan het woord, geef informatie over hulpverleningsmogelijkheden en lever een positieve bijdrage door te helpen het bewustzijn te verhogen dat er een verband is tussen behandelbare geestelijke gezondheidsproblemen (vooral depressie) en zelfdoding;

Jaarverslag

In zijn eerste jaarverslag rapporteert de Raad voor de Journalistiek over zijn werking van 1 december 2002 tot 31 december 2003, meer bepaald over de wijze waarop de Raad zijn driedubbele taak heeft uitgevoerd, nl. diens informatieve, bemiddelende en beoordelende opdracht.

Voor wat het eerste aspect betreft rapporteert de Raad 117 vragen om *informatie*, waaronder vragen over de werking en bevoegdheid van de Raad, het recht op *privacy*, replek op de pers, *undercover*-journalistiek, bronnengeheim en embargo. Elk van deze vragen werden op korte termijn beantwoord door de ombudsman van de Raad, F. Voets.

In de loop van 2003 had de Raad voor de Journalistiek 45 klachten in behandeling. 25 klachten gingen uit van een particulier, 13 van een organisatie en 7 van een journalist of media-organisatie. Veruit de meeste klachten waren gericht tegen een dagblad, een tiental klachten had betrekking op de berichtgeving

in een weekblad of magazine. Er liep slechts één klacht binnen tegen een radioprogramma, terwijl 10 klachten werden ingediend tegen een televisieprogramma. Als mogelijke verklaring wordt vermeld dat het materieel een stuk makkelijker is om een klacht te formuleren tegen een gedrukte publicatie, terwijl klachten tegen radio- en televisieprogramma's ook kunnen worden ingediend bij de Vlaamse Geschillenraad voor radio en televisie of bij de Vlaamse Kijk- en Luisteraad.

De meeste klachten houden verband met onzorgvuldige berichtgeving (26), schending van de *privacy* (14) of het niet verlenen van een wederwoord (4). Van de 45 klachten waren er op 31 december 2003 dertig afgerond. In negen gevallen deed de Raad voor de Journalistiek een beslissing ten gronde. Vijf maal kwam de Raad tot de conclusie dat een klacht gegrond was. Alle beslissingen van de Raad voor de Journalistiek werden gepubliceerd in het ledenblad van de V.V.J., *De Journalist*. Zeventien klachten leidden tot een *minnelijke schikking*. In een aantal gevallen impliceerde dit de verontschuldigungen van de redactie of de journalist, of werd een rechtzetting of corrigerend artikel gepubliceerd. Soms deed de klager afstand van de klacht nadat hem of haar toelichting was verschaft over de handelwijze van de journalist of redactie.

Het Jaarverslag sluit af met de bedenking: «*De pers kan alleszins lessen trekken uit de klachten die de Raad voor de Journalistiek bereiken. Zoiets kan de geloofwaardigheid van de journalistiek alleen maar ten goede komen. En zonder geloofwaardigheid staat de pers nergens*».

Voor meer informatie, zie ook de website van de Raad voor de Journalistiek, www.rvdj.be.

Dirk Voorhoof

Ellen PASMAN, *Oud Zeer. Over de façades van de Nederlandse rechtsstaat*

Amsterdam, Uitgeverij Bert Bakker, 2002, 333 p., ISBN 90 351 2423 5

In dit boek brengt de auteur verslag uit over de geruchtmakende Nederlandse rechtszaak *Oltmans*. In 1991, op 65-jarige leeftijd, startte Oltmans een burgerlijke procedure tegen de Nederlandse Staat voor de rechtbank in Den Haag. Nadat de procespartijen op 28 december 1999 een arbitrageovereenkomst hadden gesloten eindigde het geschil op 12 mei 2000 met een beslissing van de arbitragecommissie waarbij de Nederlandse Staat werd veroordeeld tot betaling van een schadevergoeding aan Oltmans van 8 miljoen NLG «*vermeerderd met eventuele belasting-schade*». In dat bedrag was ongeveer 1 miljoen NLG «*declaraties van de advocaten verdisconteerd*». De rest stond voor 6,4 miljoen NLG materiële schade en 600.000 NLG morele schade.

Aanleiding voor het geschil was de houding van de Nederlandse Staat tegenover Oltmans, waardoor de journalist sedert 1956 professioneel nog nauwelijks aan de bak kwam. De Nederlandse Staat heeft «*Oltmans gehinderd en verdacht gemaakt*» tegenover eigen diensten, diplomatieke posten en binnen- en buitenlandse redacties van tijdschriften en kranten middels ambtsberichten, instructies en allerlei tussenkomsten die in lengte van jaren hun uitwerking niet misten. De toenmalige minister van buitenlandse zaken Luns startte daar persoonlijk mee naar aanleiding van het zogenaamde «*Indonesië-incident*» met de kritische journalist. Met succes overigens: «*Dat heeft diens reputatie geschaad, nationaal en internationaal*» en met een versterkend ef-

fect: «*De beschadiging vergroeit met diens imago, zoals de beschadiging van een boom definitief vergroeit met zijn vorm*», aldus de arbitragecommissie.

De auteur van het boek, Ellen Pasman, was vanaf 1995, samen met meester Peter Nicolaï, (auteur van het boek *Beginnen van behoorlijk bestuur*, Deventer, Kluwer, 1990, 585 p.) en meester H.W.E. Vermeer, advocaat van de journalist. Het boek is zeer vlot en helder geschreven en bevat zelfs een element van spanning en intrige voor de lezer die de afwikkeling van die rechtszaak niet kent wanneer hij/zij het boek ter hand neemt. Voor de juristen is het bovendien een zeer interessant verslag van dit langdurig proces met een aanzienlijk aantal procedureslagen waarbij de – voor een goed begrip – noodzakelijke feitelijke en juridische achtergrondinformatie wordt verstrekt. Het boek bevat voor hen behoorlijk wat discussiethema's.

Eén van de centrale thema's in het boek houdt verband met het (grond)recht op (passieve) «openbaarheid van bestuur» door professor Vande Lanotte omschreven als «*een mooi voorbeeld van een niet onbelangrijke ingreep in de werking en zeker de cultuur van de besturen, dat, alhoewel door sommigen gevreesd en verguisd als een bom onder goed bestuur, helemaal geen zo'n grote veranderingen met zich meebracht. Het is nu vrij algemeen ingevoerd en aanvaard en weinigen zien er nog een gevaar in voor "good administration". De grote revolutie, samengenomen met de motiveringsverplichting, die sommigen vreesden, anderen hoopen, is er zeker niet gekomen. Het is wel een onderdeel van ons democratisch bestel geworden... De openbaarheid is in de gewoonten binnengekomen en heeft er haar plaats, zonder al bij al schokgolven te hebben teweeggebracht. Men kan daarover ontgoocheld zijn maar het is toch ook een voorbeeld van een positieve evolutie in het recht dat de rechtsbescherming verhoogt en perfect kan sa-*